

Nr 34.

Av herr **Holmbäck**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 3, med förslag till förordning om allmän omsättningsskatt.

Under de veckor, Kungl. Maj:ts proposition om införande av en omsättningsskatt legat på riksdagens bord, har i pressen och inom allmänheten utvecklat sig en livlig diskussion om de stadganden, vilka Kungl. Maj:ts förslag innehåller. Enighet råder därom, att vårt folk måste taga på sig en skattebörda av den storlek, som i propositionen föreslås, och att detta måste ske genom en indirekt beskattning. Men frågan, huruvida den nya skatten skall läggas som en synlig eller en osynlig skatt, har delat köpmannavärlden i två delar, och starka invändningar ha gjorts mot de bördor, den nya skatten skulle komma att lägga på de barnrika familjerna, på bokmarknaden, på pressen m. m. Ett studium av lagen ger också vid handen att man i åtskilliga andra hänseenden måste ställa sig betänksam.

Ett bland dessa gäller att icke blott handeln utan även i vidsträckt omfattning hantverket kommer att falla under de föreslagna bestämmelserna. För varje förfärdigande på beställning av annan än återförsäljare av butikshandelsvaror eller vissa andra varor skall enligt förslaget betalas skatt, om arbetet yrkesmässigt verkställs av företagare med fast driftställe för näringsverksamhet. Likgiltigt är härvid, om företagaren eller kunden håller materialet och om detta i värde blott utgör en bråkdel av värdet av arbetet. Ytterligare föreligger under samma förutsättningar skattskyldighet för ändrings-, förbättrings-, underhålls- och rengöringsarbete å nyss angivna slag av varor, varvid dock ytterligare bestämmes, att om företagaren tillhandahåller materialerna men arbetet framstår såsom det väsentliga, skattefrihet skall inträda¹⁾. Genom att man alltså har fört hantverket in under de kategorier, från vilka skatt skall erläggas, har man under skattskyldighet fört ett stort antal små näringsidkare, för vilka bokföringsskyldighet icke föreligger (hantverkare äro icke bokföringsskyldiga, om de vanligen icke biträdas av andra än make, barn under sexton år eller två andra personer), och i åtskilliga fall ålagt skattskyldighet, där sådan knappast ter sig naturlig — så kan det märkas, att det torde vara en öppen

1) Den föreslagna författningstexten synes föra till den konsekvensen att om man hos en hantverkare låter förfärdiga en sak och själv håller materialet, skattskyldighet alltid föreligger, oavsett att kanske arbetet är ojämförligt mera värt än materialerna, under det att om man låter reparera en sak och själv tillsläpper materialerna, skattskyldighet aldrig föreligger även om materialerna äro vida mera värda än arbetet. Läsaren av den föreslagna texten gör sig för övrigt den frågan, om det finnes rengöringsarbeten, där materialernas värde överstiger arbetets.

fråga, om icke en halvsulning kommer att falla in under de nya bestämmelserna. Enär man tar med så många små företagare som fallet är då man låter skattskyldighet i betydande utsträckning inträda för hantverket, torde det även komma att väcka missnöje, att den stora byggnadsindustrien, av skäl, som i sig äro mycket vägande, är undantagen från skatt.

Ett annat hänseende, där man måste ställa sig kritisk, är följande. Det har givetvis varit omöjligt att utforma en lagtext, som i detaljer täcker hela det stora och svårbehärskade område, varom här är fråga. Man har då valt vägen att i en viktig fråga låta en särskild nämnd, centrala omsättningsskattenämnden, meddela bindande förklaring i ett viktigt spörsmål, nämligen huruvida viss vara eller visst slag av varor skall i beskattningshänseende hänföras till butiks-handelsvaror eller ej. Man har alltså här i realiteten på en punkt fört över statsmyndigheternas lagstiftningsbefogenhet (eller den befogenhet att fastställa innehållet av gällande rätt, vilken domstolarna äga) till en särskild institution, som icke har domstols karaktär. Även med denna lösning torde emellertid fallen av tveksamhet om skattskyldighet föreligger bliya synnerligen många.

Den punkt, där man måste ställa sig mest tveksam, rör emellertid kontrollen för skattens utgörande. Om man stannar vid osynlig skatt, kommer kontrollen över det utomordentligt stora antalet företagare, av vilka en stor del icke har bokföringsskyldighet, att ske endast eller i huvudsak genom självdeklaration. För att taga ett exempel, med vilket författningstexten sysslar! En frisör är icke skattskyldig för hårolja, som han använder vid betjänandet av sina kunder, men däremot för sådan olja, då han säljer den. Någon kontroll, vilka flaskor användas på det ena eller andra sättet, är knappast möjlig. Stora frestelser att under dessa ekonomiskt svåra tider söka undandraga sig skatt komma i liknande fall att inställa sig; man behöver blott i detta hänseende erinra sig vissa förhållanden under de första månaderna efter industrisockerskattens införande. I varje fall kommer allmänheten att med mycket misstro fråga sig, om verkligen köpmännen och hantverkarna erlägga fem procent i skatt för de varor, som köpas i butikerna, eller tillverkas, repareras eller rengöras av hantverkare med fasta »driftställen». På företagarna lägger den nya skatten vidare stora bördor ur redovisningssynpunkt, vilket för större företag kan kräva ökad personal.

Alla dessa olägenheter gör det enligt min uppfattning önskvärt, att det till diskussion tages upp, om icke det avsedda skattebeloppet skulle kunna tagas in genom indirekt beskattning av annan typ än som föreslagits av Kungl. Maj:t. Finansministern anser tydligen detta omöjligt: å sid. 28 i propositionen uttalar han nämligen att en indirekt beskattning av betydelse nu kan genomföras blott genom övergång till allmän konsumtionsskatt. Något bevis för detta påstående torde han emellertid icke ha förebragt.

Under det sista världskriget kan man karakterisera Tysklands, Frankrikes och Englands skattesystem på följande sätt. Tyskland finansierade kriget väsentligen genom stora lån på lång sikt, Frankrike genom lån på kort tid

och England till en mycket väsentlig del genom skatter (se framställningen hos Bonnet, *Les finances de la France*, Paris 1921 s. 290). Den utväg, vilken vi skola söka under den nuvarande krisen, är utan tvekan den, som England använde under förra kriget. Ser man på den engelska finanspolitiken under detta iakttagar man emellertid, att England kunde gå genom kriget utan att gripa till en allmän omsättningsskatt. Utom från inkomstskatten och från denna närliggande skatter tog den engelska staten sina skatteinkomster väsentligen från tullar och acciser av olika slag: nämnas kan sålunda, att inkomsterna av öl-skatten höjdes från 13¹/₂ miljoner pund sterling finansåret 1913/1914 till 123 miljoner pund sterling finansåret 1920/1921 (Mallet and George, *British budgets, second series 1913—1914 to 1920—1921*, London 1929, s. 338). Av de skatter, vilka engelsmännen särskilt begagnade, fäster jag uppmärksamheten å den viktigaste av de s. k. frukostbordskatterna (the breakfast table duties), nämligen sockerskatten. Man höjde denna under kriget med 1,300 %. Finansåret 1913/1914 inbragte sockerskatten 3¹/₄ miljoner pund, under finansåret 1919/1920 åter 42 miljoner pund (a. a. s. 343). En annan av de skatter, England använde var tändsticksskatten. Den gav visserligen icke belopp, som på något sätt kunde jämföras med sockerskatten, men lämnade dock under kriget 10¹/₂ miljoner pund sterling. Betydande reventy gavs även av nöjesskatten, som infördes under kriget och finansåret 1919/1920 gav 10¹/₂ miljoner pund (a. a. 347 respektive 407).

Det synes, som om man även i Sverige skulle kunna täcka ett belopp av 175 till 200 miljoner kronor genom acciser på viktiga konsumtionsartiklar, alltså utan att tillgripa omsättningsskatten. I främsta rummet står även i Sverige sockret. En accis på sockret skulle kunna täcka åtskilliga tiotal av de miljoner kronor, varom är fråga, utan att sockret, som nu är ett billigt näringsmedel, bleve överhövan dyrt. Kontrollmöjligheterna beträffande denna accis äro ju fullt betryggande, då vi ha att göra med en centraliserad tillverkning. Även en skatt på tändstickor skulle kunna inbringa rätt betydande belopp. Avsevärda summor torde måhända även kunna fortfarande uttagas genom en höjning av maltskatten. I enlighet med ett förslag, som framställts av ICA-förbundet, en sammanslutning mellan köpmännens ekonomiska företag eller inköpscentraler och till vilken mer än 7,000 detaljhandlare inom livsmedels- och detaljhandelsbranscherna äro anslutna, i en skrivelse till första särskilda utskottet, skulle man även kunna tänka sig en accis på papper (eller pappersmassa).

Då här är fråga om att söka efter ersättningar för en omsättningsskatt, kan även en höjning av postavgifterna bringas på tal: en dylik höjning skulle för affärslivet givetvis vara mycket kännbar men i varje fall vida mindre kännbar än en omsättningsskatt. Det kan till och med sättas i fråga, huruvida icke en skatt i form av ett tillägg till hyrorna (respektive en skatt å hyresvärde, som fastighetsägare utnyttjar för eget behov i egen fastighet) vore bättre än en omsättningsskatt. Mot en skatt i form av ett tillägg till hyrorna finnas liksom mot omsättningsskatten många betänkligheter, men i jämförelse med omsätt-

ningsskatten är den lätt kontrollerbar och den ger möjligheter i en helt annan grad än omsättningsskatten att skydda de barnrika familjerna, ett problem, vars vikt icke torde kunna betonas.

Det är helt naturligt, att en enskild riksdagsman icke är i tillfälle att i detalj konstruera huru man skulle kunna finna ersättare för omsättningsskatten. Det har emellertid synt mig önskligt att första särskilda utskottet genom en motion skulle få anledning att ägna uppmärksamhet även åt spörsmålet, om icke ett alternativ till omsättningsskatten skulle kunna finnas. Därvid förbiser jag icke, att situationen kan bliva sådan, att man efter omsättningsskattens eventuella införande kan bliva tvungen att gripa till flera av de skattetitlar, vilka nyss föreslagits, såsom en ytterligare påbyggnad till skattesystemet. Tar man emellertid i stället dessa särskilda skattetitlar först, så har man alltid möjlighet att taga omsättningsskatten efteråt. Man har då i varje fall vunnit, att man först vid en senare tid, då så varit absolut nödvändigt, behövt gripa till en så utomordentligt ingripande åtgärd som införande av en allmän omsättningsskatt. Bland annat skulle man då också kunna få tid att pröva, huruvida icke den omläggning av statsförvaltningen till en krisadministration, varom finansministern talat i sitt stora anförande till statsrådsprotokollet den 21 juni 1940 (se post- och inrikes tidningar den 10 juli) och vars resultat av anförandet att döma skall visa sig i nästa års statsverksproposition, skall kunna medföra i varje fall några besparingar av väsentlig natur.

Med hänvisning till vad ovan anförts får jag hemställa,

att riksdagen ville, om de utredningar, som vederbörande utskott kan verkställa, skulle visa att man med ett system av nya eller höjda acciser eller andra bevillningar skulle kunna på skattevägen uttaga ett belopp av 175 à 200 miljoner kronor på annat sätt än genom omsättningsskatt, avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 3.

Stockholm den 2 november 1940.

A. Holmbäck.
